

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อทดสอบระบบปลูกข้าวโพดเหลืองด้วยพืชตระกูลถั่ว ทดสอบการเพิ่มผลผลิตพืชอาหารหลักที่เหมาะสมกับชุมชน ทดสอบพืชทางเลือกที่สร้างรายได้ในชุมชน และศึกษาการอนุรักษ์พันธุ์พืชอาหารและใช้ประโยชน์จากความหลากหลายทางชีวภาพ โดยกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชน ดำเนินการศึกษาในหมู่บ้านศรีบุญเรือง อำเภอสันติสุข จังหวัดน่าน

การทดสอบระบบปลูกข้าวโพดเหลืองด้วยพืชตระกูลถั่ว ดำเนินงานในปีที่ 2 พบว่า การปลูกข้าวโพดโดยไม่มีการเผาและปลูกถั่วในระบบมีผลผลิตมากที่สุด 672 กิโลกรัม/ไร่ และวิธีการปลูกข้าวโพดเชิงเดี่ยวและมีการเผเตรียมพื้นที่ปลูกมีผลผลิตน้อยที่สุด 551 กิโลกรัม/ไร่ และปริมาณตะกอนดินที่ถูกชะล้างโดยวิธีการปลูกข้าวโพดไม่เผาและปลูกถั่วมีปริมาณตะกอนดินน้อยที่สุด 1.2 ตัน/ไร่ การทดสอบการเพิ่มผลผลิตพืชอาหารหลักที่เหมาะสมกับชุมชน โดยการปลูกข้าวต้นเดี่ยวร่วมกับการจัดการธาตุอาหารพืช ได้ผลผลิตเฉลี่ยข้าวพันธุ์ สันป่าตอง 805 กิโลกรัม/ไร่ ซึ่งเป็นเมล็ดพันธุ์ข้าวที่ผ่านการคัดพันธุ์ปนมาแล้ว 2 ปี การทดสอบพืชทางเลือกที่สร้างรายได้ในชุมชนร่วมกับเกษตรกร 1) ทดสอบการปลูกพืชทองพันธุ์ท้องถิ่น เพื่อสร้างรายได้และผลิตเมล็ดพันธุ์โดยการคัดพันธุ์ที่เหมาะสมกับพื้นที่นำมาทดสอบ จำนวน 8 พันธุ์ พบว่า มี 5 พันธุ์ที่มีการเจริญเติบโตดี และเก็บเมล็ดไว้สำหรับทำพันธุ์ต่อไป 2) ทดสอบการปลูกเหมาเพื่อสร้างรายได้ พบว่า ผลผลิตของเกษตรกรที่ปลูกในพื้นที่ราบเชิงเขา ให้ผลผลิตต้นสดเฉลี่ย 1,356 กก./ไร่ และในพื้นที่ปลูกค่อนข้างลาดชัน ได้ผลผลิตต้นสดเฉลี่ย 345 กก./ไร่ 3) ทดสอบการปลูกมะม่วงเพื่อสร้างรายได้ ดำเนินงานในแปลงเกษตรกร 5 ราย (ปลูกมะม่วงไปในปี 2557) ซึ่งได้ติดตามให้คำแนะนำ รวมทั้งอบรมการเปลี่ยนยอดพันธุ์ให้แก่เกษตรกร โดยมีพันธุ์หลักๆ ที่มีตลาดในการรับซื้อ การศึกษาการอนุรักษ์พันธุ์พืชอาหารและใช้ประโยชน์จากความหลากหลายทางชีวภาพ ได้ศึกษาสถานการณ์พืชอาหารท้องถิ่นในชุมชนและทำการฟื้นฟู ดังนี้ 1) พืชอาหารสูญหายทั้งหมด 9 ชนิด ทำการฟื้นฟูไปจำนวน 7 ชนิด เช่น แดงไทย ผลกลม ข้าวโพดขี้หมา เมียง ถั่วฝักยาว พันบ้าน 2) พืชอาหารหายากขาดแคลนทั้งหมด 12 ชนิด ทำการฟื้นฟูไปจำนวน 9 ชนิด เช่น จะริ้ว แดงกวา พันบ้าน เกียงพา และสนับสนุนพืชและเมล็ดพันธุ์พืช เพื่อนำไปปลูกเพิ่มแหล่งอาหาร จำนวน 9 ชนิด เช่น ตำว มะขม มะแขว่น รวมทั้งการจัดทำคู่มือการปลูก การปฏิบัติดูแลรักษาพืชอาหารท้องถิ่นในชุมชน จำนวน 36 ชนิด

คำสำคัญ: ระบบเกษตรยั่งยืน พืชอาหารท้องถิ่น อนุรักษ์พันธุ์พืช โป่งคำ